

РЕЦЕНЗИЯ

за: дисертационния труд на Илияна Божова „Движение за реформа на съвременния персийски език (лексика и графика) в Иран“ с научен ръководител проф. дфн Татяна Евтимова, представен за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“.

от: проф. д-р Иво Панов, специалност „Иранистика“ към катедра „Класически Изток“ при ФКНФ на СУ „Св. Климент Охридски“

Въз основа на успешно преминала вътрешна защита в катедра „Класически Изток“, проведена на 22.03.2024 г., Научното жури, утвърдено със заповед № РД 38-187/17.04.2024 г. на проф. Георги Вълчев, Ректор на СУ „Св. Климент Охридски“, единодушно реши: датата на публичната присъствена защита на дисертационния труд на Илияна Божова да бъде на 26 юли (петък) 2024 г. от 10.00 ч. в ауд. №20 на ЦИЕК. Рецензиите и становищата да бъдат депозирани на електронен и хартиен носител в срок до 24 юни (понеделник) 2024 г.

Състав на Научното жури:

- вътрешни членове: проф. д-р Иво Кирилов Панов (СУ), проф. д.ф.н. Татяна Дамянова Евтимова (СУ), вътрешна резерва: проф. д-р Симеон Евстатиев Евстатиев.
- външни членове: проф. дн Анна Методиева Чолева-Димитрова (БАН), проф. дн Богдана Йорданова Тодорова (БАН), проф. д-р Надка Николова Николова (ШУ), външна резерва: проф. д-р Стоянка Тодорова Кендерова (НБКМ).
- секретар на Научното жури: г-жа Иванка Кьосева.

Илияна Божова се дипломира в бакалавърска степен на специалност „Иранистика“, катедра „Класически Изток“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Същевременно завършва и двугодишен модул по „Арабско общество и култура“ към катедра „Арабистика и семитология“, също в Софийския университет. Получава диплом за „Магистър по регионални изследвания: Азия и Близък Изток“ в Лайденския университет. Задочен докторант е по научно направление 2.1. Филология (Персийско езикознание) катедра „Класически Изток“ при Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Допълнителна професионална квалификация Илияна Божова придобива в „Центъра за образователни услуги“ към СУ „Св. Климент Охридски“, а също и като сътрудник в Международен отдел на Софийския университет. Като усъвършенстващи обучението програми Илияна Божова преминава „Курс по персийски език, литература и история“ в „Газвинския университет“ – ИР Иран, и „Курс по персийски език, литература и история“ към „Института за развитие на персийски език“ в Техеранския университет „Шахид Бехешти“. Илияна Божова участва и в три летни училища: Първо лятно училище по иранистика (Софийски университет и „Център за изследване на Иран, Балканите и Централна Европа“); Седмо лятно училище по социолингвистика (Лион, Франция) и Първо лятно училище по религии към „Център за изследване на религиите“ към СУ.

Трудовият стаж на Илияна Божова преминава последователно през „Съвета на жените бежанки в България“ като социален медиатор с персийски език, през БГ ТУРС Варна като екскурзовод с персийски език, през Държавна агенция за бежанците при МС като главен експерт. От 2019 г. тя е преподавател по персийски език в

специалност „Иранистика“ към катедра „Класически Изток“ при ФКНФ на Софийския университет.

Илияна Божова работи свободно с четири езика: английски, персийски, испански и турски.

Илияна Божова представя на вниманието ни своя труд „Движение за реформа на съвременния персийски език (лексика и графика) в Иран“, с който кандидатства за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“. Научен ръководител е проф. дфн Татяна Евтимова.

Какво впечатлява след прочита на представения труд?

На първо място това е сериозният подход на авторката към поставената научна и творческа задача. Трудът е с респектиращия обем от 313 страници научен текст, а заедно с транскрипцията, цитираната литература и приложенията нараства на 363 страници. Подобен обем значително надхвърля изискванията за присъждане на научно-образователната степен „Доктор“ и е атестат за широкомащабността на изследването.

Особено респектиращ е обемът с използвана и цитирана литература, който съдържа общо 355 заглавия, от които 129 на персийски език и 226 на английски, български, руски, испански и други езици. Подобен издирвателски и изследователски труд е безспорно доказателство за добросъвестния подход на докторанта. Съзнателно акцентирам на обема на посочената в библиографията литература, защото в преобладаващата си част тя е органично вплетена в тъканта на дисертацията и онагледява педантичния подход на докторанта. Впрочем, понятия като „педантичност“, „скрупульозност“, „формализъм“, „придирчивост“ не винаги са носители на положителна конотация, но в случая те биха могли

успешно да се използват за характеристика на авторския почерк изцяло в положителен смисъл.

Изследваният период обхваща близо 100 години, което си е истинско предизвикателство за автора. Процесът по прецизирането на персийския език е проследен в детайли по години, автори и публикации, а това напълно обяснява проточилото се във времето изследване.

Трудът се състои от увод, седем глави, разпределени в три части, следвани от заключение, транскрипция, библиография и две приложения.

Първа част от труда включва: Глава 1 – „Литературен обзор“ с пет съществени подточки, необходими за навлизане в темата, и Глава 2 – „Институционална и езикова реформа“ с три подточки.

Във втора част влизат Глава 3 – „Генезис на идеята за езикова реформа през XIX век“; Глава 4 – „Движение за реформа или замяна на персийската азбука през XX век“ с пет главни подточки и Глава 5 – „Езиков пуризм през XX век“ с четири основни подточки.

Трета част съдържа Глава 6 – „Консерватори“ с три акцентирани подточки и Глава 7 – „Умерени консерватори“ с четири основни подточки.

Сполучливо е решението на авторката да разпредели главите в три части. Защото Първа част е своеобразно въведение в проблематиката на езиковата реформа в Иран и нейните прояви в началото на XX век. А те не са никак малко и засягат множество сектори на обществения живот. Сред най-значимите от тях са: промяната на календарната система и названията на месеците; Закона за отмяна на съществуващите до този момент титли и въвеждането по европейски образец на фамилни имена;

подготовката за създаването и последвалото учредяване на Първата академия на Иран, а след това и на Втората академия (Академия за езика на Иран); смяната на иранските топоними и хидроними...

Във Втора част са проследени възгледите на двадесетина именити ирански интелектуалци, допринесли със своите теоретични постановки за обосноваването и развитието на езиковата реформа. А предпоставка за осъществяването на подобен преглед е изчитането, систематизирането и анализирането на огромно количество литература. И след това извличането на квинтесенцията на всяка една от идейните концепции на разгледаните автори. Акцент се поставя (Глава четвърта) и върху идеята за замяна или промяна на персийската графична система.

Трета част е логично продължение на Втора част. В нея се прави социален разрез на обстановката, в която протичат езиковите промени. Набляга се на социално-политическия контекст на езиковите реформи, на приликите и отликите между пуристи, консерватори и умерени консерватори.

За отбелязване е, че всяка една от главите започва с Увод, в който се дава обяснение за необходимостта от такава глава, дава се нужната информация за съдържанието ѝ и за развитието на темата в нея. И отново се поставят на подробен анализ идеите и разработките на близо двадесет културни дейци на Иран, дебатите, проведени помежду им и публикувани в пресата. В този смисъл възхита буди огромният труд, положен от Илияна Божова, за осветляването на проблема за езиковата реформа в Иран.

Повечето от главите завършват с Обобщение (изключение прави Глава 1), в което синтезирано, но не и лаконично, се правят убедителни изводи и заключения, чрез които авторът регистрира

творческото и научното си присъствие, най-характерната черта на които са аналитизмът.

Всяка глава представлява преглед под лупа, дори бих казал под микроскоп, на периодите на езиковата реформа в Иран. Вътрешни и външни фактори, тези и антитези, дефиниции и подходи, пуризм и диалогизъм, теоретици и практики, школи... И всичко това в хронологичен порядък, аналитично и детайлно – нещо за което се изисква набито око, изграден авторов почерк, творческа целеустременост и работоспособност.

Прави впечатление постигнатият баланс между отделните глави, в което виждаме много доброто методологическо ръководство на проф. д-р Татяна Евтимова, под чието научно ръководство е работила Илияна Божова.

Силно впечатление прави и способността на докторанта да открие, посочи и характеризира даден процес. Да го изследва дълбочинно, с научен хъс и вътрешен заряд. Да съпоставя различните гледни точки, засягащи езиковата и графичната реформи, но и да взима отношение по тях, да аргументира защо една или друга теза се оказва сполучлива или не.

Отличителна характеристика на труда е неговата поливалентност. В него се разработва не само езиковедска тематика, но и обществоведска, културоведска, езиковедска, литературоведска, социологическа. Това придава на труда интердисциплинарен характер. Достойнство, което много рядко може да се срещне в подобен тип разработки.

Методологията и методите на изследване са избрани подходящо от авторката и научния ѝ ръководител. Изводите и съжденията са аргументирани, поради което и убедителни.

Стилът на Илияна Божова е стегнат, ясен, с логическа последователност на съжденията, изчистен е от шаблони и трафарети. Научният и понятийният апарат са на много високо ниво. Всеки един елемент от дисертацията е огледан внимателно и разработен авторитетно, и това се отразява видимо на изследователския труд.

Докторската теза на Илияна Божова притежава значим приносен характер, отнасящ се до реформаторските търсения, съпровождащи развитието на персийския език. Ще отбележа, че авторката много коректно е посочила в автореферата приносните моменти в своята разработка, с които напълно се съгласяваме. Приносите на този труд са не само за българската иранистика, но и за научната общност в чужбина и в самия Иран. Особено що се отнася до необработени до този момент текстове на ирански интелектуалци, тясно свързани с духовния живот на Иран. Много сполучливи са и преводите от персийски на български език на части от подобни текстове, които също бих окачествил като приносен момент в представената разработка.

Практическа употреба имат и двете приложения към дисертационния труд: „Бележки към календарните системи в Иран и датите на публикациите“ и „Именен показалец“. Те, както и целият дисертационен труд, ще бъдат от полза на студентите-иранисти, както и на колеги-ориенталисти и интелектуалци, интересувани се от историята на културата на Изтока.

Илияна Божова представя също шест броя публикации – четири на български език и две на английски. Пет от тях са публикувани, а една на български език е под печат. И шестте статии са тематично

свързани с основния труд и нагледно представят отделни негови аспекти, както и самия процес на развитието на темата във времето.

С оглед на гореизложеното убедено смятам, че така представеният дисертационен труд „Движение за реформа на съвременния персийски език (лексика и графика) в Иран“ и приложените шест статии, притежават всички достойнства на едно сериозно научно изследване, поради което и препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на Илияна Божова образователната и научна степен „Доктор“!

Проф. д-р Иво Панов

София,
24. 06. 2024 г.